

DOI: 10.5281/zenodo.7457529

Lectura – exercițiu spiritual în cunoașterea de sine

Ecaterina DMITRIC

Rezumat:

Lectura are rolul de transformare a personalității și menținerea echilibrului spiritual. Astfel, efectele terapeutice ale lecturii, care erau recunoscute încă din Antichitate, pot contribui la rezolvarea problemelor existențiale ale omului. Aspectele care țin de împlinirea și realizarea ființei umane prin intermediul lecturii, reprezintă o modalitate și o practică accesibilă și la îndemâna fiecăruia. Astfel dobândirea cunoașterii prin lectură, se obține prin posibilitatea de a exprima ceea ce simte omul cu adevărat. Cunoașterea dobândită de către individ prin eforturile sale, prin felul său de a gândi are o capacitate de pricepere a lucrurilor și oferă posibilitatea evidențierii propriei individualități.

Cuvinte-cheie:

lectura, cunoaștere de sine, autoeducație, carte.

Abstract:

Reading has the role of transforming the personality and maintaining spiritual balance. The therapeutic effects of reading, which were recognized since Antiquity, can contribute to solve human existential questions. The aspects related to fulfillment and realization of human being through reading represent a way and a practice that is accessible and within everyone's reach. Acquiring knowledge through reading is obtained through the possibility to express what a person really feels. Knowledge gained by the individual through his own efforts and by his way of thinking offers him a capacity to understand things and highlight individuality.

Keywords:

reading, self-knowledge, self-education, book

Există o sumedenie de discipline care se ocupă de subiectul cunoașterii de sine, dintre care psihologia, filosofia, științele sub toate aspectele lor, religiile sau orientările spirituale. Intenția cunoașterii de sine generează capacitatea ca oamenii să fie capabili să se deschidă către propriile lor universuri interioare în așa fel încât să ajungă la părți din ce în ce mai profunde. Pentru fiecare persoană există o abordare potrivită. Actul lecturii accentuează potențarea activității spirituale, pe care o trăiește orice subiect în timp ce citește. Prin urmare, fiecare persoană, în mod individual, va extrage altceva din ceea ce citește, din filmele pe care le vizionează, din muzica pe care o ascultă, din perspectivele filosofice științifice sau spiritual religioase care a simțit că i se potrivesc. Cu alte cuvinte, fiecărei persoane i se potrivește altceva într-un anumit moment, respectiv, și în contextul în care activează. Astfel, trăim într-un univers conectați unii cu alții prin interesele comune prin care are loc procesul de diseminare a cunoștințelor.

Din perspectiva filosofică, rădăcinile cunoașterii de sine pornesc încă din Antichitate. Filosofia antică este definită ca „un mod de viață”, cu o anumită viziune ori reprezentare a lumii. Funcția formativă pe care o avea reprezenta calea, înțelepciunea și modul nostru de orientare în viață. Socrate, prin metodele sale, îi determina pe interlocutorii săi să se examineze și să se înțeleagă pe ei înșiși. Ca un „tăun”, Socrate îi hărțuia cu întrebări care îi puneau în dificultate, îi obliga să devină atenți cu privire la ei înșiși: „O, preabunule, tu care ești atenian, din cetatea cea mai mare și mai vestită în înțelepciune și putere, nu ți-e oare rușine că de bani te îngrijești, ca să ai cât mai mulți și cât mai multă glorie și cinstire, iar de cuget, și de adevăr, și de suflet, ca să fie cât mai frumos, nu te îngrijești și nu-ți pasă?” [4]. Prin această modalitate interlocutorii erau puși în situația să discute despre valorile care le guvernează propria viață. Problema pe care o aborda Socrate nu era în a ști un lucru sau altul, ci de a fi: „... apucându-mă să conving pe fiecare dintre voi să nu se îngrijească de lucrurile sale, înainte de a se îngriji de ceea ce este el, ca să devină cât mai bun și mai înțelept” [4]. Acest apel la „ființă”, Socrate îl exercita prin modul său de viață și ființa sa.

Prin însăși individualitatea sa puternică, Socrate avea scopul să trezească la conștiință individualitatea interlocutorilor săi. În opinia lui Socrate, cunoașterea și adevărul nu pot fi primite de-a gata, ci trebuie să fie dobândite

de către individ prin eforturile sale. Schimbarea de sine nu este niciodată definitivă, ci necesită mereu o reinventare. În această ordine de idei, e elocventă afirmația: „Evoluția începe de la cunoașterea de sine. Prin lectură, pornim într-o călătorie înspre sine, pentru ca apoi să găsim starea de împăcare și echilibrul interior” [5].

Autocunoașterea este considerată obligația fundamentală a omului. Ideea de a dobândi o cunoaștere de sine și o pricepere a lucrurilor deschide posibilități omului de a-și găsi vocația și menirea. Desigur că, inconștient sau conștient, de la o vârstă fragedă, avem pasiuni, vise, pe care tindem să le realizăm. Potrivit lui Socrate, atunci când deții un meșteșug, aceasta nu înseamnă că ai dobândit și înțelepciune: „astfel, cunoașterea nu este un obiect fabricat, cu un conținut încheiat, transmisibil direct prin scriere sau printr-un discurs oarecare, ci este un proces continuu, bazat pe cercetarea propriei vieți [4]. Din această perspectivă, lectura este un exercițiu spiritual și profund, scopul căruia este înțelegerea sensului textului, dar și înțelegerea de sine. Astfel dobândirea cunoașterii prin lectură se obține prin posibilitatea de a exprima ceea ce simte omul cu adevărat. În această ordine de idei, Emil Cioran remarcă: „Întotdeauna am citit doar pentru a găsi în trăirile altora ceva care să mi le explice pe ale mele. Trebuie să citești nu ca să-l înțelegi pe altul, ci ca să te înțelegi pe tine însuși” [2, p. 203]. Cunoașterea dobândită de către individ prin eforturile sale, prin felul său de a gândi are o capacitate de pricepere a lucrurilor și oferă posibilitatea evidențierii propriei individualități.

Nikolai Berdiaev, meditănd despre cunoașterea de sine și despre nevoia de a te înțelege pe sine, de „a-ți conștientiza propriul tip și propriul destin”, sugerează aceeași idee privind reflecțiile asupra propriei vieți. Într-un sens mai larg privind filosofia existențială, remarcă faptul că „cea mai existențială este propria existență” [1].

O abordare privind desăvârșirea personalității prin lectură este reflectată în scrierile lui Mortimer J. Adler. În viziunea lui, citirea cărților este o abilitate și considera că nu poți pe cineva să înveți să citească cărți, dacă persoana în cauză nu vrea să se ajute singur pe sine. Astfel desăvârșirea nu se produce decât în cazul când persoana își dorește cu adevărat acest lucru. Adler considera că lectura, într-o mare măsură, are o deosebită putere în depășirea tuturor barierelor care stau în calea omului spre desăvârșire. Mai mult ca atât, lectura

poate fi considerată un fundament în ceea ce privește libertățile omului.

În contextul formării capacităților de autocunoaștere, putem specifica următoarele comparații între procesul de „lectură” și de „instruire”. Astfel, Adler abordează aceasta prin următoarea schemă, reflectată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Tipul lecturii	Tipul instruirii	Tipuri de cărți
I. de plăcere	I. o cale de a descoperi: fără ajutorul profesorului	I. repovestirea și repetarea conținutului altor cărți
II. pentru cunoaștere	II. o cale de a primi cunoștințe: cu ajutorul profesorului	II. conținut original
A. cu scop de informare	A. prin ascultarea lecțiilor coordonate de un profesor	
B. cu scop de înțelegere	B. prin lectura cărților de sine stătător	
Concluzii: 1. lectura II (A) caracteristică primei (I) tipologii de cărți 2. lectura II (B) caracteristică celei de a doua (II) tipologii de cărți		

În procesul autocunoașterii și autoeducației este recomandată lectura din categoria a II-a, specificată în tabel la compartimentul Concluzii. În acest sens, Adler recomandă o listă de cărți ale marilor personalități din lume, cuprinzând o selecție de literatură artistică, cărți axate pe domeniile: istorie, sociologie, matematică, filosofie, omul și societatea etc. [6, pp 322-330]. Această selecție de cărți reprezintă un fundament de bază în formarea personalității și poate servi ca instrument de lucru pentru profesori, bibliotecari etc. Autoeducația produce transformări în interiorul personalității umane. Astfel, prin aceasta se desfășoară acțiuni autoimpuse, ce favorizează condiții și rezultate ale cunoașterii de sine. Adler, în scrierile sale, face o trimitere la experiențele unor studenți care își făceau studiile la colegiu, remarcând faptul că studenții citesc de dragul informației, în scop de a trece examenul și lucrările de curs. Din acest considerent, ei nu încearcă să identifice legătura esențială a cărților cu propriile experiențe de viață. În această ordine de idei, citind cu scopul de a fi informați,

cunoaștem doar fapte, dar nu și sensul adevărat al conținutului.

Procesul autoeducației implică câteva aspecte privind asumarea responsabilității în vederea formării personalității. Pot fi evidențiate următoarele:

- obiectul și subiectul educației se suprapun și atribuțiile lor sunt preluate de către una și aceeași persoană;
- autoeducația are loc prin sine însuși și nu prin alții;
- autodidactul își propune scopuri și obiective, își organizează procesul de învățare, își evaluează performanțele obținute de sine stătător;
- autoeducația privește toate laturile devenirii umane;
- specialiștii în domeniu sunt de părere că apariția și intensificarea preocupărilor autoeducative la începutul adolescenței;
- autoeducația nu apare în mod spontan, fiind un rod al educației, al necesității de dezvoltare personală pentru a facilita integrarea autodidactului în viață socială și satisfacerea anumitor necesități personale.

Paul Cornea [3, p. 169] susține ideea că, în procesul comprehensiunii, rolul memoriei semantice, imediate și pe termen lung este indicat. Aceste aspecte ale memoriei au fost studiate mai intens, profitând de dezvoltarea impetuoasă a psihologiei cognitive și a cercetărilor asupra inteligenței artificiale.

Selectarea și recodificarea au loc, în parte, involuntar, în parte, pe o bază deliberată. Orice cititor cu oarecare experiență, dincolo de ceea ce performează automat, are posibilitatea să-și dirijeze, până la un anumit punct, procesul de filtrare a informației, hotărând ceea ce vrea să memoreze. De obicei, sunt reținute spontan relațiile de condiționare dintre propoziții și fraze, numele personajelor etc. În funcție de gen, de obiectivul urmărit și de abilitatea cititorului, pot fi conservate și unele detalii aparținând suprafeței textuale.

W. Kintsch și Van Dijk au încercat să enunțe, într-un mod informal, regulile (denumite macroreguli) care permit recodificarea, în alți termeni, transformarea microstructurilor în macrostructuri. Aceste reguli se bazează pe două principii: al implicării (orice macrostructură e implicată de microstructurile din care provine) și al pertinentei (nicio propoziție nu trebuie eliminată, dacă reprezintă o condiție interpretativă pentru propozițiile subsecvente).

Aplicarea acestor principii conduce la trei macroreguli:

- suprimarea (selecția): o propoziție (enunț) care nu constituie o condiție directă sau indirectă de interpretare a propoziției următoare poate fi înlăturată;
- generalizarea: mai multe propoziții pot fi înlocuite printr-o singură propoziție, care denotă cel mai mic ansamblu supraordonat;
- construcția: o secvență de propoziții, care enumeră diverse aspecte ale unei desfășurări evenimentiale, poate fi înlocuită printr-o propoziție care trimite global la acest eveniment.

Aplicarea acestor reguli de selecție și recodificare impune renunțarea la descripții factice și la acțiuni secundare, la dialoguri, la metadescripții etc.

Stocarea în memoria de lung termen (MLT) servește ca un depozit de conservare a cunoștințelor noi, dar are loc în același timp și procedura de evacuare, în proporție aproape egală. Astfel informația este organizată în așa fel încât la necesitate o oarecare informație să poată fi regăsită. De obicei, informațiile memorate sunt influențate de trei factori:

a) Participarea emotivă. Modalitatea de reținere a unor evenimente sau întâmplări zguduitoare pe termen lung sau fapte excepționale la care am participat. Există și modalitatea de a uita repede lucrurile care ne plictisesc ori nu ne interesează. Acest factor are un impact pozitiv asupra capacității de a reține ceva în memorie.

b) Repetiția. Revenirea asupra unor gânduri, idei și propoziții. Astfel se dezvoltă vocabularul și aceste idei, gânduri le utilizăm frecvent.

c) Structurarea. Conexiunile logice se rețin mai ușor decât cifre, cuvinte, propoziții fără legături între ele. Un text decupabil în macrostructuri, bine construit e memorat cu mult mai repede decât un text învățat mecanic.

Valorificarea și promovarea cărților de valoare reprezintă un aspect important în activitatea oamenilor de cultură. În multitudinea de informații de care suntem înconjurați, e necesar ca specialiștii din domeniu să aducă cartea de valoare mai aproape de cititor. Capacitatea creativă de a prezenta cartea sub forma unei imagini, video potrivit, apt de a stârni interesul și curiozitatea asupra textului, este esențială, în măsura în care tehnologiile reprezintă doar instrumente de lucru și nu esența în sine, dar prin aspectele inovatoare pot

contribui la promovarea cărților de valoare, care au rolul de a schimba opinii și mentalități.

Ființa umană se confruntă cu problema abundenței comunicaționale și informaționale. Pe de o parte, omul contemporan beneficiază de multe oportunități pentru dezvoltare sa personală și profesională, dar pe de altă parte, există riscul de a fi derutați și suprasaturați de conținut divers și, de cele mai multe ori, lipsit de esență, care poate avea un impact precar asupra lor.

Lectura a devenit un proces cotidian, a cărui semnificație își pierde valoarea datorită intereselor utilizatorilor doar de a-și satisface necesitățile informaționale pe termen scurt. Există un interes sporit față de domeniul dezvoltării personale, care a devenit chiar și un trend în societatea secolului al XXI-lea. Însă toate acestea își au rostul doar dacă se adoptă o atitudine serioasă în vederea cercetării propriiei vieți, introspecției personale, instruirii pe tot parcursul vieții, autoeducației, lecturii aprofundate cu scopul de a se înțelege pe sine, a asimila informația și a o aplica în practică.

Referințe bibliografice:

1. BERDIAEV, Nikolai. Cunoașterea de sine. Exercițiu de autobiografie filozofică. București: Humanitas, 1998, 494 p. ISBN 973-28-0904-3
2. CIORAN, Emil. Caiete, vol II. București: Humanitas, 1999, 405 p. ISBN 978-973-50-2656-1
3. CORNEA, Paul. Introducere în teoria lecturii. București: Minerva, 1988. 306 p. ISBN 973-683-035-7
4. HADOT, Pierre. Ce este filosofia antică? Iași: Polirom, 1997. 338 p. ISBN 973-683-008-X
5. KISHIMI, Ichiro; KOGA, Fumitake. Curajul de a nu fi pe placul celorlalți. Cum să fii liber, să îți schimbi viața și să fii cu adevărat fericit. București: Litera, 2019. 271 p. ISBN 978-606-33-3258-6
6. АДЛЕР, Мортимер. Как читать книги = How to Read a Book: A Guide to Reading the Great Books: Руководство по чтению великих произведений. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2011. 336 p. ISBN 978-91657-186-8